

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA MANTIQUIY MASHQLARNI BAJARISH VA ULARNING FOYDALI TOMONLARI

Rejepova Bibijamol Sadiqbay qizi

Ajiniyoz nomidagi NDPI Boshlang‘ich ta‘lim Fakulteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yosh bolalarning barkamol avlod bo‘lib voyaga yetishi uchun boshlang‘ich sinfdan boshlab ularga to‘g‘ri ta‘lim va tarbiya berishda, mantiqiy mashqlardan foydalanish usullarini aytib o‘tamiz.

Kalit so‘zlar: Mantiqiy mashqlar, o‘quvchi, ta‘lim va tarbiya, predmet, logik mashqlar, so‘z boyligi, so‘zlar.

XXI asrni olimlarimiz tomonidan axborot texnologiyalari asri deb tan olinganligi pedagogik va axborot texnologiyalari kun sayin barcha sohalarda rivojlanayotgani, jumladan, ta‘lim sohasida ham yangi axborot texnologiyalaridan keng foydalanish an‘anaviy o‘qitish usullaridan ko‘ra samarali va yuqori natijalarga olib kelmoqda. "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da ko‘zda tutilganidek, pedagogik va axborot texnologiyalari, kompyuterlashtirish va kompyuter tarmoqlari negizida ta‘lim jarayonini yangi axborotlar bilan ta‘minlash rivojlanib bormoqda.

Shuning uchun ham pedagogik texnologiyalarni ta‘lim jarayoniga joriy etish, ta‘lim samaradorligini oshirish uchun tinimsiz izlanish bugungi kunning ehtiyojiga aylandi. Mantiqiy mashqlarni ko‘pincha boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida qo‘llash lozim.

Mantiqiy mashqlar haqida aytadigan bo‘lsam, mantiqiy mashqlar bolalarning narsa va atrof-muhit haqidagi bilimlarini tartibga soladi va ularga to‘g‘ri fikrlash usullarini o‘rgatadi. O‘quvchi maktabga kelganda, keng lug‘at boyligiga ega bo‘lsa ham, odatda, tafakkurning taqqoslash, qarshi qo‘yish, umumlashtirish, guruhlash usullaridan foydalanishni bilmaydi (ayniqsa, bilish faoliyatining ob‘ekti aniq predmet emas, uni ifodalovchi so‘zlar bo‘lsa). Mantiqiy mashqlarning vazifasi u yoki bu narsa va hodisalar bilan tanishish asosida bolalarni predmet va hodisalardan muhimini, umumiyini ajratishga, so‘z bilan aniq ifodalashga o‘rgatish, bolalarga mantiqiy usullar tizimini o‘rgatish bilan bilimni material tomondan boyitish va uni aqliy tomondan o‘stirish hisoblanadi.

Mantiqiy mashqlar bolalarning so‘z boyligi va tilining umumiy o‘sishida katta ahamiyatga ega bo‘lib, lug‘at ishi va tilga oid boshqa ishlar bilan bog‘lab olib boriladi. Logik mashqlar juda xilma-xil:

1. Narsalarning mavzuga tegishli guruhini tuzish: ust kiyimlar (ko‘ylak, kostyum, . . .) va oyoq kiyimlar (botinka, tufli, . . .); uy hayvonlari va yovvoyi hayvonlar kabi. Bunda bolalar «Bu nima?» so‘rog‘iga javob berishga o‘rgatiladi: Bu nima? – Avtobus. Avtobus nima? – Mashina.

2. Bir turdagi narsalarni sanab ko‘rsatish va umumlashtiruvchi bir so‘z bilan nomlash. Masalan, stol, stul, shkaflarni bir so‘z bilan qanday nomlash mumkin? (Mebel)

3. Berilgan narsalardan bir guruhga kirmaydiganlarini ajratish. Masalan, qalam, pero, chizg'ich, o'chirg'ich, stol ko'rsatiladi, o'quvchilar o'quv qurollarini ajratadilar, stol o'quv quroliga kirmasligini, mebel ekanini aytadilar.

Bunday mashq o'yin tariqasida o'tkazilishi ham mumkin: ma'lum so'zlar berilib, ortiqchasini topish va nima uchun ortiqcha ekanini tushuntirish talab etiladi: qaldirg'och, chumchuq, mushuk, musicha.

1. Predmet nomlari va belgi bildirgan so'zlarni guruhlarga ajratish. Bunda so'zlar choynak, tesha, bolta, piyola, arra, tarelka kabi aralash beriladi. O'quvchilar guruhlari, idishlar nomi: choynak, piyola, ... ; ish qurollari nomi: tesha, bolta, ... kabi yozadilar. Narsa belgisini bildirgan so'zlar ham aralash beriladi, bolalar to'rt guruhga (rang, maza, shakl, xususiyat) ajratadilar.

2. Qarama-qarshi qo'yish bilan umumlashtirish: qaldirg'och, chumchuq, bulbul – qushlar, tovuq, xo'roz, kurkalar-chi? (Parrandalar.)

Mantiqiy mashqlar sermayi bo'lishi, o'quvchilarning tajribasi bilan bog'lanishi, ularni to'g'ri fikrlashga o'rgatishi, bilimlariga aniqlik kiritishi va tartibga solishga xizmat qilishi lozim. Bunday mashqlardan o'rnini bilan boshqa darslarda ham, o'qish va grammatika darslarida ham foydalanilsa maqsadga muvofiq bo'ladi. Mantiqiy mashqlarni bola yoshiga qarab belgilanadi masalan, 6-7 yoshli bolalar uchun mantiqiy o'yin turlari. Bugungi kunda maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqni rivojlantirish uchun juda ko'p turli xil o'yinlar mavjud. Ularning barchasini bir nechta toifalarga bo'lish mumkin:

□ **Grafik o'yinlar** - bu o'yinlar rivojlantirishga qaratilgan nozik vosita qobiliyatlari va o'qituvchilarning fikriga ko'ra, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun eng qiyin mavzu bo'lgan bolaning qo'lini yozishga tayyorlash;

□ **Matematik o'yinlar** - bunday o'yinlar bolada mantiq va aql-zakovatni rivojlantirish, uning ko'nikmalarini, mavhum fikrlash, mantiqni shakllantirishda asosiy hisoblanadi;

□ **Nutq o'yinlari** - bu nutq apparatini rivojlantirish, nutqning sofligi va ravshanligi, bolaning so'z boyligini diversifikatsiya qilish uchun o'yinlar. Ular, ayniqsa, har qanday nutq nuqsonlari bo'lgan va nutq terapevtining yordamiga muhtoj bo'lgan bolalar uchun juda yaxshi;

□ **Jumboq va stol o'yinlari** - bunday o'yinlar bolada katta qiziqish uyg'otadi. Psixologlarning fikriga ko'ra, bu eng yaxshi o'yinlar tafakkur va mantiqni rivojlantirish, jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish, boshqa bolalar bilan muloqot qilish;

O'yinlar bilan adabiyot. Bir tomondan, bu bolani o'qish orqali o'qish va dunyoni o'rganishga o'rgatishning yaxshi usuli bo'lsa, boshqa tomondan, bu mantiq, xotira va e'tiborni bevosita rivojlantirishga yordam beradi;

Kompyuter o'yinlari va turli elektron qurilmalar zamonaviy bolalarning sevimli o'yinlari bo'lib, psixologlar va o'qituvchilarning katta taassufiga sabab bo'ladi. Lekin, albatta, buning ijobiy tomoni bor. Agar kompyuter o'yinida foydasiz «yuruvchilar» va «otishmalar» dan tashqari, ba'zi vazifalar – kvestlar mavjud bo'lsa, ularni bajarish orqali bola ham foydali tajribaga ega bo'ladi.

Xulosa shuki, mantiqiy tafakkurning rivojlanishi bolalikdan boshlanadi va insonning butun hayoti davomida davom etadi. Ota-onalarning vazifasi qo'llab-quvvatlash va uning

sevimli mashg'ulotlari va qobiliyatlarini to'g'ri yo'nalishga yo'naltirishdir.. 6-7 yoshli bolalar, allaqachon bo'lsa-da, hech qachon qiziqarli o'yinlardan voz kechmaydilar. Maktabgacha tarbiyachi uchun o'yin mashqlari dunyoni va uning atrofidagi haqiqatni bilishning eng yaxshi usuli hisoblanadi. O'yin faoliyati bolaning rivojlanishiga nafaqat ma'lum mantiqiy munosabatlarni, balki rivojlanishiga ham hissa qo'shish shaxslararo munosabatlar o'yin davomida. Bola nafaqat o'yin qoidalariga rioya qilishni va g'alaba qozonishni, balki yutqazishni ham o'rganadi, bu uning xarakterining qattiqlashishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Karima Qosimova,Safo Matchonov Ona tili o'qitish metodikasi Toshkent 2009
2. Bolalar adabiyoti va zamonaviylik T.Fan 1918y
3. Internet.uz
- 4.Baxtiyor. uz